

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1940.

Första kammaren.

Nr 8.

Lördagen den 10 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Herr statsrådet *Westman* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 40, med förslag till lag om ändring i vissa delar av kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.;

nr 43, med förslag till lag om skyldighet för ägare av anläggningar och byggnader att anordna skyddsrum m. m.; samt

nr 44, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 6 § lagen den 15 juni 1934 (nr 300) om sparbankernas säkerhetskassa.

Justerades protokollen för den 3 och den 6 innevarande månad.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagen första kammare.

Med stöd av närslutna intyg anhålles om ledighet från riksdagsarbetet från och med den 9 till och med den 19 innevarande månad.

Valnäs, Skärplinge, den 9 februari 1940.

J. A. Andersson.

Riksdagsman *J. A. Andersson*, från Furubo, är på grund av sjukdom (influenta) oförmögen att sköta sin tjänst under tiden till och med den 19 innevarande februari, vilket härmed intyggas.

Lövsta bruk den 9 februari 1940.

E. Norling,
provinsialläkare.

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 18, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser om fraktfart med svenska fartyg, m. m.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 40, 43 och 44 blevo desamma på begäran bordlagda.

Herr **Lindhagen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Jag ber att få framställa två interpellationer.

Den första lyder på följande sätt.

I dessa tider, då vår upprustning tar en lejonpart av vår uppmärksamhet och landets ekonomiska hjälpmedel i anspråk, bör det icke minst anses tidsenligt

Första kammarens protokoll 1940. Nr 8.

1

*Interpellation
ang. stats-
bidrag till
Stockholms
högskola
m. m.*

Interpellation ang. statsbidrag till Stockholms högskola m. m. (Forts.)
erinra om, att våra kulturfronter just då samtidigt måste göra sig påmind. Landets flesta departement äro också fria att sysselsätta sig med saken, då deras arbetskrafter med undantag av finansdepartementet ej äro engagerade i upprustningsutredningarna.

Det må då erinras, att universiteten såsom bärare av vetenskapens kultur böra hållas vid makt för sina uppgifter och, när förhållandena sådant påkalla, även beredas tillfälle att följa med en ny tids krav.

Stockholms högskola, huvudstadens fria universitet, har utvecklats till en stor omfattning med stöd av den enskilda offervilligheten. Den utgör på samma gång ett omistligt inslag i landets vetenskapliga utveckling. Därför har högskolan även omhögats av staten. Dess stadgar fastställas av regeringen, dess professorsutnämningar underställas regeringens prövning, och examensrätt har beviljats högskolan. Den står tillika under universitetskanslerns egid, och docentutnämningar prövas och stadfästas av denne. Även huvudstadens stadsfullmäktige ha gynnat högskolan genom betydande penningunderstöd och upplåtit mark gratis för högskolans byggnader.

I följd av senare årens krisläge, sjunkande räntor och prisstegringar har högskolan börjat kämpa med ekonomiska svårigheter, särskilt genom den fallande räntan. Det har därför nu liksom även tidigare ansetts enligt en allmän mening, att även staten förr eller senare borde till gagn för denna statsnyttiga institution medverka för dess upprätthållande även med penninganslag. Högskolan har på sistone ingått till regeringen med en ansökan i sådant syfte. Det åskade beloppet har prövats av universitetskanslersämbetet, som för sin del förordat bifall till ansökningen med ett till 100,000 kronor nedsatt belopp.

En gammal fråga, som kommer igen då och då, är också en samverkan organisatoriskt mellan Uppsala universitet och Stockholms högskola. Detta ligger nära till hands genom de allt snabbare kommunikationerna. Uppsala kan i själva verket numera anses territoriellt såsom en förort till Stockholm. För nämnda tanke har senast verkat framlidne professorn i romersk rätt och rättshistoria Gunnar Bergman, som sökt transport till högskolan från Lund icke minst för att kunna på nära håll nitälska för denna framtids tanke.

Med hänsyn till vad sålunda anförts tillåter jag mig anhålla om kammarens tillstånd att få till ecklesiastikministern framställa följande frågor:

1. Håller ej statsrådet före, att Stockholms högskola såsom i själva verket numera en omistlig statsinstitution även bör beredas något ekonomiskt bidrag från staten för sin omfattande vetenskapliga verksamhet, såsom även av universitetskanslern nyligen förordats?

2. Anser statsrådet ej, att det i förenämnda sammanhang omsider bör prövas från regeringens sida den sedan gammalt diskuterade angelägenheten om en organisatorisk samverkan mellan Uppsala universitet och Stockholms högskola till gagn för båda institutionerna, vetenskapen och landet.

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågakarande spörsmål finge framställas.

Ordet lämnades ånyo till herr **Lindhagen**, som nu anförde: Ett problem av ännu mer vittfamnande betydelse på kulturfronterna än det föregående är fortfarande Norrlandsfrågan och dess motsvarigheter i de övriga delarna av landet. Det råder fortfarande som vid sekelskiftet en oförlätlig motsättning mellan industriens jordförvärv och jordbruket i landets skogsbygder. Om man även här, såsom är tidens lösen, både i krig och fred, vårdlösar roten och ändå försöker ordna grenarna, så är detta som bekant omöjligt.

Interpellation ang. framläggande för riksdagen av vissa expropriationslagar. (Forts.)

Roten för vårt lands jordbruk i skogsbygderna och framför allt i Norrland, Dalarna och Värmland är en behörig återvinning till allmogen av odlingslägenheterna med erforderlig skogsavkastning, som gick förlustig jordbruket i norra delarna av riket genom den s. k. avvittningen, det största vanstyret i vårt lands jordfrågor. Norrlandskommittén av 1901, jordundersökningen 1911 och jordkommissionen 1918 fingo i uppdrag av konservativa och liberala regeringar att föreslå ett nödvärn mot denna utvecklings konsekvenser och en rättelse i vad som obehörigen gått för jordbruket förlorat av Gustav Vasas donation 1542 till norrlänningarna för landets uppodling och bebyggande.

Norrlandskommittén lyckades med bifall från statsmakterna rädda utvecklingens brutalaste fortgång. Men dess förslag, stött även av lantbruksstyrelsen och domänstyrelsen, om återvinning till allmogen av odlingslägenheterna med tillbehör ligger ännu i väntan på sitt förverkligande. Lika aktuellt nu som då.

Vår parlamentariska historia i jordfrågan har konstaterat gapande motsättningar mellan de norra och södra delarna av riket, när det gällt fullföljden av nybyggarlandet Norrlands framtidsmöjligheter. Vi ha nu bevittnat ett samlat motstånd från en ny industriell stormaktsströmning i landet. Norrlänningarna ha vid voteringar i kamrarna på senare tiden allt mer, om än med undantag, lämnats i sticket av det sydligare Sveriges representanter i riksdagen. Vid ett tillfälle under en sådan frontställning förklarade andra kammarens nuvarande talman upprörd: »Det enda felet med Sverige är att Öresund icke går norr om Skåne.»

Många och långa riksdagar har det kämpats, oftast förgäves, mot majoriteterna i utskott och kamrar för tillrättaläggande av det norrländska jordbrukets främsta krav, nämligen rätten till odlingslägenheterna med tillbehör, som donerats till dem av Gustav Vasa. En grundläggande förutsättning för en uppblomstring av jordbruket även på andra sätt och därmed även för industrifolkets uppehälle och trevnad.

Nu har jordbruksfolket självt börjat resa sig mot förbiseendena och förtrycket. Man försöker trösta det med statens egnahemslånerörelsens betungande amorteringar med räntor, med industriella kombinationer, som föga hjälpa, och småplock, som icke alls går till roten med den stora saken.

Ett första krav, som detta folk vid sina möten betonat, är att jordbruken äro för små, de ha erinrat liksom redan de tre kommissionerna om de oförsvarliga utstyckningarna utan odlingsjord och tillbehör i skogsmark eller skogsprivilegier, som danat den stora massan av *ofullständiga jordbruk* i det stora området. Hur skulle det kunna lösas annorledes än genom att de odlingslägenheter och andelar i skog, som gått bort från det norrländska jordbruket för så gott som ingenting till berikande oerhört av andra klassintressen, återbördades från den bortgångna odlingsmarken och skogen. Därtill sluter sig ett krav, för länge sedan genomfört i Finland, om möjligheter till *frilösning av arrendjordbruk*, som utan utplundring av arrendatorerna återger jordbrukaren en trygg besittning och avkomst av sitt arbete under statens skydd i den ena eller andra formen. Även för *bildande av nya jordbruk*, där odlingsvidder vänta på spadar och plogar, bör det finnas lagar som överallt möjliggöra det.

Det enda som åtgjorts av de tre kommissionernas förslag är skapandet av så k. *arbetarjordbruk* i stor omfattning, en viktig framfärd i industriarbetarnas fråga och vilken kunnat utan expropriationslagar genomföras i det stora hela i följd av även industriens stora intresse att kunna påräkna en fast arbetarstam, bunden vid torvan, egnahem som dock vila på oviss grund, då deras

Interpellation ang. framläggande för riksdagen av vissa expropriationslagar. (Forts.)

lycka är beroende på den industris bestånd, till vilkens bistånd arbetarhemmet grundats.

Vid förra året utlovades omsider av nuvarande jordbruksministern, att han ville för ändamålet till denna riksdag framlägga en expropriationslag. Den borde vara försiktig, sade han. Ingenting av grundläggande betydelse kan vinnas varaktigt, om det ej sker från grunden, vilket ej utesluter också skälighet.

Det är synnerligen brådskande att löftet från 1939 går i uppfyllelse vid denna riksdag. Med god vilja bör det kunna hinnas med vederbörande departements arbetskrafter, likaväl som plötsliga upprustningar på krigsfronten av alla slag.

Det hemställes således om kammarens tillstånd att till jordbruksministern få framställa följande frågor:

1) Kan det ej förväntas, att de nödiga expropriationslagarna, som uppenbarligen erfordras, av tre jordkommissioner påkallats och även från andra ämbetsverk tillstyrkts, bliva enligt löfte framlagda för innevarande års riksdag?

2) Om detta ej kan ske från deras sida, som vederbör, bådär uppskovet då ett övergivande av dessa grundvalar för det norrländska jordbrukets emancipation eller när kan det i annat falla vara att emotse?

Även denna anhållan bifölles.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40, i vad propositionen avser fjärde huvudtiteln;

nr 30, i anledning av vissa i Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40 gjorda framställningar om anslag under försvarsdepartementet till kapitalinvesteringar i fonden för förslag till statsverket;

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln gjorda framställning om anslag till säkerhetsanstalter för sjöfarten;

nr 32, i anledning av i statsverkspropositionen gjord framställning om anslag till kapitalinvestering i statens allmänna fastighetsfond till säkerhetsanstalter för sjöfarten;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40, i vad propositionen avser åttonde huvudtiteln;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40, i vad propositionen avser huvudtiteln för folkhushållningsdepartementet;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40, i vad propositionen avser kapitalinvesteringar i statens allmänna fastighetsfond för anordnande av skyddsrum i vissa universitetsfastigheter; och

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40 av vissa anslagsmedel till försvarsändamål;

bevillningsutskottets betänkande nr 3, i anledning av väckta motioner om höjning av tilläggstullarna å choklad och konfityrer, innehållande choklad;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om utsträckning av tiden för upptagande av växelprotest m. m. vid krig eller krigsfara;

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 48 och 149 §§ lagen den 25 maj 1917 (nr 257) om försäkringsrörelse; och

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av luftskyddslagen den 11 juni 1937 (nr 504);

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 10, 11 och 15 §§ lagen den 18 juni 1926 (nr 336) om sammanläggning av fastigheter å landet, m. m.;

nr 2, i anledning av väckta motioner om upphävande av lagen om tjänsteplikt med mera; och

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om befrielse i visst fall från påföljd jämlikt § 41 mom. 1 värnpliktslagen den 30 juni 1936 (nr 443);

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av mark från kronoegendomar eller upplåtande av nyttjanderätt eller servitutsrätt till sådan mark;

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande för Kungl. Maj:t att i vissa fall försälja kronoegendom m. m.; och

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att biträda ackordsuppgörelser i fråga om kronans fordringar för försålda kronoegendomar; samt

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 1, i anledning av väckt motion om utredning beträffande en förbättrad körskoleundervisning m. m.;

nr 2, i anledning av väckt motion om utredning rörande förutsättningarna för ett auktoriseringsförfarande för vissa reparationsarbeten å motorfordon; och

nr 3, i anledning av väckt motion angående en stilistisk överarbetning av vägtrafikstadgan.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.23 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 13 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Herr statsrådet *Pehrsson-Bramstorp* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner: nr 45, angående lindring i villkoren för kraftleverans från Hjältorps ström i Fritsla socken av Älvsborgs län; och nr 46, angående ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket.

Justerades protokollet för den 7 innevarande månad.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40, i vad propositionen avser andra huvudtiteln;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40, i vad propositionen avser femte huvudtiteln;

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40, i vad propositionen avser sjunde huvudtiteln;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40, i vad propositionen avser framställning om anslag till kapitalinvestering i statens allmänna fastighetsfond för anordnande av skyddsrum m. m. vid fängvårdsanstalterna;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40, i vad propositionen avser framställning om anslag till kapitalinvestering i statens allmänna fastighetsfond för anordnande av skyddsrum vid statens sinnessjukhus;

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag på tilläggsstat II för statens järnvägar;

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om kapitalinvesteringar i luftfartsfonden; samt

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag till ändringsarbeten m. m. i rikets allmänna kartverks lokaler.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 30, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts i proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40 under nionde huvudtiteln gjorda framställningar.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 40, med förslag till lag om ändring i vissa delar av kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 43, med förslag till lag om skyldighet för ägare av anläggningar och byggnader att anordna skyddsrum m. m.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 44, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 6 § lagen den 15 juni 1934 (nr 300) om sparbankernas säkerhetskassa.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 29—36, bevillningsutskottets betänkande nr 3, första lagutskottets utlåtanden nr 4—6, andra lagutskottets utlåtanden nr 1—3, jordbruksutskottets utlåtanden nr 4—6 samt första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden nr 1—3.

Föredrogs och bordlades på begäran Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 45 och 46.

Herr *Sten* väckte en motion, nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av §§ 5, 6, 25 och 43 regeringsformen samt § 38 riksdagsordningen.

Motionen blev på begäran bordlagd.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.09 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
